

عوامل مرتبط با وندالیسم در نوجوانان و جوانان ۱۰ تا ۲۷ سال استان همدان

با تأکید بر ضرورت نقش پلیس و امنیت اجتماعی

بهاره رسولی^۱، یداله خرم آبادی^۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۰۲/۲۰

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۰۲/۱۰

چکیده

با توسعه شهرنشینی، شاهد بروز پدیده و رفتارهای مختلف از جمله پدیده وندالیسم در جوامع مختلف هستیم. امروزه، با گسترش شهرها، ناهنجاری‌های اجتماعی نیز گسترش می‌یابند که لزوم توجه جدی به این امر را بیشتر می‌طلبد. پدیده وندالیسم از جمله مباحثی به شمار می‌رود که به سرعت جوامع مختلفی را درگیر کرده و به مثابه مسأله‌ای جدی در حال بروز است و حتی جامعه ما را با مشکلاتی مواجه ساخته است. این مقاله تلاش دارد عوامل مؤثر بر گرایش جوانان شهر همدان به رفتار وندالیسمی با تأکید بر ضرورت نقش پلیس و امنیت اجتماعی را بررسی کند و راه‌حل‌های مناسب برای کاهش این معضل را ارائه دهد. روش تحقیق، از نوع پیمایشی بوده است. جامعه آماری مورد مطالعه، جوانان پسر شهر همدانی در سنین بین ۱۰-۲۷ ساله می‌باشند و با استفاده از فرمول تعیین حجم نمونه کوکران، تعداد ۵۰۰ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. روش نمونه‌گیری نیز به صورت نمونه‌گیری تصادفی ساده صورت گرفت. فرضیه‌های این تحقیق عبارتند از: جنسیت، پایگاه اجتماعی، محل سکونت، ارتباط با همسالان و نحوه گذراندن اوقات فراغت که با متغیر رفتار وندالیستی. نتایج نشان داد که بین کلیه متغیرهای فوق با گرایش به رفتار وندالیستی، رابطه معناداری وجود دارد. پلیس به عنوان نیرویی که بالذات ماهیتی انتظامی داشته و اصولاً نظم را سر لوحه عمل و پشرفت خود می‌داند و می‌تواند با استفاده از هویت مدنی و اجتماعی خود به ایجاد نظم و برقراری امنیت پرداخته و نقش‌های مفید و مؤثری را نیز ایفا نماید.

واژه‌گان کلیدی: وندالیسم، امنیت اجتماعی، پلیس، بی نظمی اجتماعی، نامالایمات خانوادگی

۱. کارشناس ارشد روانشناسی دانشگاه آزاد همدان (نویسنده مسؤل) b.rasohi7@gmail.com

۲. استادیار روانسنجی - عضو هیأت علمی دانشگاه پیام نور

مقدمه

وندالیسم یا تخریب‌گرایی از جمله مسایل اجتماعی است که گریبانگیر اکثریت کشورهای است و به شدت از آن رنج می‌برند. پاره کردن صندل‌های اتوبوس، شکستن شیشه‌های پنجره‌ها، آسیب‌رسانی به باجه‌های تلفن عمومی، شکستن لامپ‌های معابر عمومی، یادگاری‌نویسی، کشیدن تصاویر و نقاشی بر روی دیوارها، صندلی‌ها و... از جمله رفتارهای وندالیستی است که هر ساله هزینه‌های قابل ملاحظه‌ای را بر جامعه تحمیل می‌کند.

مع الوصف، باید توجه داشت که در همه روزهای تاریخی بنا به ماهیت و طبیعت ساختارها، سازمان‌ها، نهادها و روابط اجتماعی تولید، صور اشکال و انواع خاصی از کجروی‌ها و ناهنجاری‌های اجتماعی در جوامع بروز یافته است. از این رو، در برخی از دوره‌های تاریخی بعضی از رفتارها، رفتارهایی نژند یا کجرو تعریف کرده‌اند.

ژانورن (۱۹۶۳)، ویلینسن (۱۹۹۵)، هوبر (۱۹۹۸)، وندالیسم را مدرن و نوظهور دانسته که به مثابه معضلی اجتماعی است که تا نیم قرن پیش مطرح نبود. به رغم این صاحب نظران، عصیان روز افزون انسان، علی‌الخصوص نسل جوان در برابر تحمیلات اجتماعی و نیروهای قاهر و سرکوبگر بیرونی نه تنها مبین احساس اجحاف و در ماندگی آنها بلکه گویای خشم و پرخاشگری آنان در اثر احساس درماندگی است. در ستون جامعه‌شناسی انحراف و آسیب‌شناسی اجتماعی وندالیسم دگر، به مفهوم داشتن نوعی روحیه بیمارگونه به کار رفته که مبین تمایل به تخریب آگاهانه، ارادی و خود خواسته اموال، تأسیسات و متعلقات عمومی است (ویکلینسن، کلارک، ۱۹۹۱).

امروزه، با تغییر ساختار و مناسبت اجتماعی، نه تنها اشکال و انواع جدیدی از ناهنجاری‌ها پدید آمده‌اند، بلکه میزان شیوع و رواج معنی و مفهوم آنها نیز تغییر یافته است. بزهکاری مجموعه‌ای از جرایمی است که در یک زمان و مکان معین به وقوع می‌پیوندد، به همین سبب زمانی که این پدیده مورد بررسی قرار می‌گیرد، در حقیقت

کلیه پدیده‌ای اقتصادی، فرهنگی، بهداشتی، سیاسی، مذهبی، خانوادگی و مانند آن را در جامعه شامل می‌شود (ستوده، ۱۳۸۰). ژامبون می‌نویسد: بزهکاری پدیده‌ای است که بدون توجه بزهکار می‌توان آن را مورد بررسی قرار داد (همان). گی روشه می‌نویسد انحراف و کجروی ندرتاً فردی هستند، بلکه اغلب محیط منحرف و کجرو را می‌یابند که در آن نوعی هم‌نوایی جدید یافت می‌شود (کاظمی پور، ۱۳۷۸). سراج زاده معتقد است که جرم اساساً پدیده‌ای که با اقتضایات سن جوانی بیشتر سازگار است و میزان جرایم در جوامع جوان نیز بالا است و یا شرایطی به وجود می‌آید که این شرایط زمینه‌ساز افزایش جرایم هستند (سلیمی، ۱۳۸۰).

بررسی‌های مختلفی درباره علل و انگیزه‌های مؤثر بر این عمل تخریبی در سطح جهان به انجام رسیده است. اما به رغم این بررسی و شناخت دلایل و انگیزه‌های مؤثر بر آن هنوز این گونه عوامل تخریب‌گرانه به طور گسترده‌ای در حال انجام است. کشور ما نیز از این قاعده مستثنی نبوده است و هر ساله شاهد تکرار این گونه رفتارها بوده و هستیم.

قابل ذکر است که تا قبل از زمستان ۱۳۷۴ که نخستین تحقیق منظم در باب علل و شیوع وندالیسم در تهران انجام یافت (محسنی تبریزی، ۱۳۷۴). اطلاعات قلیل و دانش محدودی در باب وندالیسم وجود داشت. در حال حاضر، تحقیقات محدودی هم در گوشه و کنار صورت گرفته است. *رساله جامع علوم انسانی* در مفهوم سستی و سخت افزاری امنیت، برقراری ثبات و جلوگیری از تنش‌های اجتماعی از طریق تقویت هر چه بیشتر بنیه نظامی (پلیس) و ساز و کارهای بیرونی در دستورکار قرار دارد. در این راستا، سعی پلیس به عنوان متولی رسمی امنیت جامعه بر آن است که با جذب سرمایه‌های داخلی و جلب همکاری طبقات و اقشار خاص از طریق بالا بردن سطح آموزش‌ها و ارتقای کیفیت ابزارهای نظامی، نیروهای ویژه تأمین کننده امنیت را در برابر توطئه‌های احتمالی و عوامل برهم زننده ثبات و آرامش

عمومی مجهز و آماده مقابله نماید. در این نگرش، امر خطیر تأمین و تضمین امنیت جامعه به صورت یک وظیفه بر عهده پلیس گذارده می‌شود.

طرح مسأله

باتوجه به گسترش جوامع صنعتی در شهرهای بزرگ، همه روزه شاهد تخریب‌کاری عمدی و نابودی هر آنچه زیبا و هر آنچه متعلق به همگان است، هستیم. در جامعه، به خصوص در جوامع شهری به عنوان یک مشکل حاد اجتماعی مطرح است که سلامت و امنیت جوامع را به مخاطره می‌اندازد. با ملاحظه موارد گوناگون، متعدد و متنوع اعمال تخریب‌گرایی در اجتماع از قبیل: شعار نویسی و خط کشی بر روی در دیوار، میز و صندلی و درخت، تلفن عمومی، پاره کردن صندلی اتوبوس، تخریب کتب و مجلات کتابخانه، تخریب اموال و متعلقات مدرسه، موزه‌ها، تخریب فضای سبز خصوصاً پارک‌ها و مکان‌های فرهنگی و ورزشی نظیر سالن‌های ورزشی، استادیوم‌ها، فرهنگسراها و شکستن زرده خیابان‌ها، پل‌ها و معابر عمومی، تخریب آثار تاریخی، چمن‌های له شده بلوار و ده‌ها رفتار ضد اجتماعی دیگر آثار به جا مانده از شهروندانی است که لقب وندال را با خود به یدک می‌کشند، بدون آنکه خودشان بدانند. وندالها دست قوی در تخریب اموال عمومی دارند. هرکجا باشند، اثری از خود باقی می‌گذارند و خسارات زیادی ناشی از این مسأله بر جامعه تحمیل می‌کنند. با توجه به همین معضل اجتماعی که در میان جوانان در حال افزایش می‌باشد، مورد توجه محققین و پژوهشگران قرار گرفته است. بسیاری از محققان علوم اجتماعی معتقدند تخریب اموال عمومی یا خرابکاری جوانان می‌تواند مقدمه‌ای برای رفتارهای بزهکارانه باشد؛ به ویژه با نگاهی ژرف به این مسأله می‌توان دریافت که جوانان از تخریب اموال عمومی در اماکن آموزشی علاوه بر ایجاد چهره نامناسب فرهنگی و اجتماعی و از بین بردن اموال عمومی و خصوصی و صدمه زدن به امکانات رفاهی جامعه، به نوعی تخلیه عقده‌های ناگشوده را برسر این وسایل جبران می‌کنند که می‌تواند با توجه به

گفته سخن فوق زمینه‌ساز اولیه برای بزهکاری آینده باشد. لذا مسأله اصلی در این تحقیق بررسی علل و انگیزه‌های بروز این رفتار ناهنجار و شناسایی عوامل و شرایط اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی زمینه‌ساز چنین رفتاری است.

با توجه به مقوله تخریب‌گری و پیامدهای آن و به صورت کلی اخلال در نظم و امنیت جامعه الزام و بکارگیری نیروی انتظامی (پلیس) به عنوان یکی از مهم‌ترین متولیان امر استقرار نظم و امنیت و تأمین آسایش و آرامش برای افراد جامعه است. به همین سبب، با توجه به وجود رفتار وندالیستی در شهرها اقدام به مطالعه این موضوع نوین شهری نموده و به طور دقیق‌تر به بررسی عوامل مؤثر بر تخریب‌گرایی پرداخته شده تا بتواند ان شاء... راهکارهای کاربردی و مؤثری در اختیار مسئولان و دست‌اندرکاران ذیربط قرار دهد.

ضرورت و اهمیت موضوع

هرساله در اثر تخریب‌گرایی حوادث و سوانح مختلفی در کشور رخ می‌دهد این حوادث و سوانح رامی‌توان به دو دسته عمده تقسیم کرد. نخست، حوادثی که منجر به خسارات مالی می‌شود. بودجه‌های دولتی زیادی سالانه صرف ترمیم وسایل و اشیا تخریب شده (میز و صندلی شکسته شده و...) توسط وندالها می‌شود. به هر ترتیب هرچه تخریب‌گران رفتارهای ویرانگرانه در معابر شهری، مراکز آموزشی و خدمات شهری مانند پارک‌ها و... داشته باشند. به همان اندازه از هزینه‌های رفاهی سازمان‌ها کاسته و سرانه مبلغی را برای ترمیم امکانات هزینه می‌شود. دوم، صدمات جانی است (مجروح شدن و گاهی فوت). در تبیین‌های جامعه‌شناختی همواره به رفتارهای همراه با خشونت اهمیت فراوانی داده شده است و از آنجایی که تخریب‌گرایی نوعی از انحرافات اجتماعی محسوب می‌شود نمود آن در محیط شهری و بخصوص امنیت قابل توجه می‌باشد. به همین دلیل در این بررسی نیز سعی شده تا به برخی از نکات و ضرورت‌ها مطالعه رفتار وندالیستی پرداخته شود که مهم‌ترین آنها عبارتند از:

- ۱- کنترل رفتارهای تخریب‌گرانه در محیط اجتماعی و جلوگیری از رسوخ و سرایت گسترده آن به بطن جامعه؛
- ۲- کاهش تأثیرات این نوع رفتارها در بروز شکاف اخلاقی؛
- ۳- کاهش هزینه‌های جاری سازمان‌های پلیسی-انتظامی، سازمان‌ها و مراکز، جهت ترمیم و بازسازی ابزارهای آسیب دیده و تخصیص اینگونه بودجه‌ها جهت کیفیت سازی برنامه‌ها؛
- ۴- توجه و تعدیل بحران اخلاقی که توسط وندالها بوجود می آید.
- ۵- کنترل آسیب اجتماعی که، ممکن است به دیگران که رفتار وندالیستی ندارند انتقال یابد؛
- ۶- ایجاد حس مشارکت و مالکیت اموال عمومی در دانش آموزان جهت حفظ مناسب اموال مراکز آموزشی یا مدرسه؛
- ۷- آگاه‌سازی پلیس (نیروی انتظامی) از بروز این‌گونه رفتارها در جامعه و فرهنگ‌سازی آن از سوی نهادهای مرتبط امروزه ضرورت و اهمیت امنیت در حوزه‌های مختلف بر کسی پوشیده نیست؛ چرا که تمامی امکانات زندگی در صورت نداشتن امنیت می‌تواند تحت الشعاع قرار گیرد. این موضوع از آنجا مطرح می‌شود که هیچ انسانی قادر به تامین امنیت کامل نیست، در این راستا، سعی دولت به عنوان متولی رسمی امنیت جامعه بر آن است که با جذب سرمایه‌های داخلی و جلب همکاری طبقات و اقشار خاص از طریق بالا بردن سطح آموزش و ارتقای کیفیت ابزارهای نظامی و نیروهای ویژه (پلیس) تامین‌کننده امنیت را در برابر عوامل برهم زننده ثبات و آرامش عمومی مجهز نماید. در این نگرش، امر خطیر تامین و تضمین امنیت جامعه به صورت یک وظیفه به عهده پلیس گذارده می‌شود.

پیشینه تحقیق

شیری (۱۳۷۵) پژوهشی تحت عنوان «بررسی اثرات عوامل جامعه پذیری بر رفتار بزهکارانه جوانان ۱۹-۱۴ در شیراز»، در بین ۴۴۱ نفر از دانش آموزان دبیرستانی انجام داد. نتیجه این تحقیق نشان داد بین متغیرهای سن، دلبستگی جوانان به ویژه پسران به دوستان بزهکار و مهاجرت، با بزهکاری رابطه معنا داری وجود دارد. همچنین، نتایج نشان داد که پسرانی که متعلق به خانواده های طبقات پایین جامعه بوده اند، بیشتر مرتکب رفتارهای بزهکارانه شده‌اند.

رضانی (۱۳۷۵) در تحقیقی تحت عنوان «بررسی موردی عوامل مؤثر بر پیدایش رفتارهای وندالیستی در میان برخی پسران ۸ تا ۱۶ ساله ساکن مناطق حاشیه خطوط راه آهن در جنوب شهر تهران» به این نتیجه رسید که متغیرهای ارتباط نامناسب بین والدین، بد رفتاری خانواده، احساس فقر، تعارض و اختلاف در خانواده، تنبیه شدن نوجوانان در خانه، تنبیه شدن زیاد در مدرسه، احساس تبعض، احساس سرخورده‌گی توام با خشم فرو خورده، احساس اضطراب، احساس ناکامی، عدم موفقیت تحصیلی، نسبت بالای تحریک فیزیکی، ارزش خشونت در گروه همسالان، تمایل زیاد به انجام تفریحات همراه با هیجان، نسبت بالای اعمال وندالیستی در محله، نسبت پایین کنترل های اجتماعی غیر رسمی در خانواده و محله، ترس از طرد شدن از گروه همسالان به دلیل عدم انجام اعمال وندالیستی، تاثیر گروه همسالان در بروز پرخاشگری و بالاخره وجود روحیه پرخاشگری ارتباط معناداری با رفتار وندالیستی دارد.

ژانورن (۱۳۶۷) در مورد تعریف تخریب‌گری می نویسد: «روحیه‌ای که متمایل به نابود کردن آثار هنری و همه چیزهای زیبای دیگر است. تخریب‌گری را مجازا به تخریب آثار هنری، دشمنی با علم و صنعت و آثار تمدن نیز اطلاق می شود. همه این معانی اشاره‌ای تاریخی دارد به قوم وندال که از طایفه‌های ژرمنی و تاحدودی اسلاو بوده‌اند. این قوم پادشاهی داشته به نام گسنریک که از ۴۲۸ تا ۴۷۷ میلادی سلطنت می‌کرده و به امر وی وندالها به سرزمین‌ها هجوم می‌بردند و ظاهراً بر سر راه خود از

آبادانی چیزی بر جای نمی‌نهادند. همین شهرت تاریخی سبب شده‌است، که امروزه تخریب‌گرایی را به معنی وحشیگری، ویرانگری و خرابکاری نیز نام ببرند و وی در ادامه بیان می‌کند که اعمال و ندالها در بردارنده تخریب تاسیسات عمومی مثل تلفن‌های عمومی، صندلی‌های مدرسه و اتوبوس‌های شهری و مترو و... است. تخریب‌گرایی در این مفاهیم از بلاهای جامعه امروزی است و در گذشته دیده نشده. مطلب قابل ذکر این است که وندال‌ها در هجوم وحشیانه خود چیزی را ویران می‌کردند که خود نساخته بودند، اما هم‌نوعان امروزی ما به نابودی چیزهایی کمر بسته‌اند که از آن جامعه خود شان ساخته شده است (ژانورن، ۱۳۶۷).

تخریب‌گرایی در زمره آن دسته از انحرافات و بزهکاری‌هایی است که در جامعه جدید نمود و ظهور یافته است و دانشمندانی چون ژانورن، ویلیسن و گلداستون آن را مرضی مدرن و نوظهور دانسته که به مثابه معضلی تانیم قرن پیش مطرح نبود (تبریزی، ۱۳۷۹). جامعه شناسان معتقدند وندالها مرتکب خشونت فراوان در برخی محله‌ها و مناطق شهری می‌شوند و رفتارشان بر روی جوانان دیگر جامعه نیز تاثیر گذار می‌باشد. اینگونه باندها بزهکار جوان همیشه در کنار هم به سر می‌برند و نوعی اجتماعی شدن کارها در آنها وجود دارد و تقریباً اختلاف سنی زیادی با یکدیگر ندارند. و دارای یکسری شاخص‌ها و معیارها و ارزش‌های گروه خود هستند اغلب رفتار خصمانه‌ای نسبت به اشیا دارند برای همسایگان و افراد ساکن شهر مسایلی را ایجاد می‌کنند، در حقیقت این گروه‌ها بسیار متغییر و بی برنامه هستند. آنها ممکن است برای سرگرمی خود دست به اقدامات نژاد پرستی که در سطحی از خشونت تعریف می‌شود، بزنند و از این رفتارها لذت ببرند. همچنین آرام‌سترانگ معقد است که در ساختار اجتماعی جوامع وجود دارد.

خانواده کوچک‌ترین و در عین حال مقدس‌ترین بنیاد اجتماعی به‌شمار می‌رود که بر اساس یک اتحاد معنوی، خونی و اجتماعی استوار گردیده‌است. جامعه شناسان

معتقدند که خانواده بیش از محیط‌های دیگر وظیفه تربیت اخلاقی و معنوی طفل و به تعبیر دیگر نقش اجتماعی کردن کودکان و نوجوانان را برعهده دارد. هرگونه روابطی که بین والدین برقرار باشد، به مثابه الگویی است که کودک خودش را با آن هماهنگ می‌کند و به واقع اگر تنش را مشاهده نماید قطعاً ستیزه‌گر و اگر صلح و صفا را مشاهده کند قطعاً انسانی صلح جو خواهد شد. بررسی یافته‌ها و نتایج بدست آمده گویای آن است که بیشترین فراوانی در میان پاسخگویان گروه سنی ۲۴ سال به بالا می‌باشد، بررسی علل تخریب‌کاری در تهران (تبریزی، ۱۳۷۹) نشان داده که مطلوبیت شرایط خانوادگی به میزان ۳۷٪، مطلوبیت شرایط آموزشی ۲۸٪، رضات از زندگی ۲۷٪، احساس اجحاف ۲۳٪، تمایل به خرده فرهنگ بزهکار ۲۱٪ و احساس انتقام‌جویی ۱۲٪ تعیین کننده‌ترین عوامل تاثیر گذار بر تمایل به رفتارهای تخریب‌کارانه بوده است. همچنین میزان افسردگی و پرخاشگری در گروه وندال به مراتب بیش از گروه غیر وندال بطوریکه ۷۰٪ وندال‌ها به پرخاشگری و حدود ۶۰٪ به بیماری افسردگی دچار بوده‌اند (عفتی، ۱۳۷۹). در بررسی شهر بهشهر این نتیجه حاصل آمد که عوامل مختلفی چون پایگاه اجتماعی و اقتصادی، رضایت اجتماعی، بی تفاوتی اجتماعی، تحصیلات والدین، شغل والدین، درآمد والدین و... در گرایش فرد به رفتارهای وندالیستی مؤثر است و همچنین در پیمایشی استان مازندران (حسینی، ۱۳۸۲) در پژوهشی توسط پروفیسور موزر (۱۹۶۷) وی ۱۵ تلفن عمومی را که مورد حمله وندالها قرار گرفته بود، بررسی نمود و نشان داد که ۹۰٪ کسانی که تلفن عمومی را خراب می‌کنند دو انگیزه دارند: ۱- تلفن شماره مورد نظر رانمی‌گیرد و سکه را می‌خورد. ۲- تلفن کننده خشمگین شده و با خشم بر تلفن می‌کوبد که خود زمینه تخریب را آماده می‌سازد.

میروکلینارد در مورد انگیزه‌های خرابکاری نوشته اند، تخریب‌گرایی را اغلب جوانان انجام می‌دهند، بدون آنکه بدانند این عمل جرم است، آنها اعمال خود را شوخی و

مزاح و شیطنت می‌دانند این واقعیت که اغلب درحین اعمال وندالیستی، چیزی دزدیده نمی‌شود این مفهوم را تقویت می‌کند که تخریب اموال برایشان به منزله تفریح و هیجان است و در واقع اعتراضی است، در مقابل نقش‌هایی که مبهم تعریف شده‌اند و اعتراضی به موقعیت مبهم در ساختار اجتماعی‌شان است (محسنی تبریزی، ۱۳۷۹).

مبانی نظری

رویکردهای نظری درباره بزهکاری عمدتاً به پنج گروه تقسیم می‌شوند؛ (۱) نظریه‌های زیست‌شناختی که از آن میان می‌توان به نظرات لمبروزو، آیزینگ، شلدون اشاره کرد. (۲) نظرات روان‌شناختی زیگموند فروید و سالی جنکینز^۱، (۳) نظریه‌های جامعه‌شناختی انحرافات اجتماعی از جمله نظریه آنومی امیل دورکیم، نظریه ساخت اجتماعی و آنومی رابرت مرتون، نظریه کنش اجتماعی و آنومی تالکوت پارسونز، نظریه بوم‌شناختی پارک، برگس، شاو و مک‌کی، نظریه‌های تضاد مارکس و انگلس، ولد، ترک، کویینی، نظریه‌های خرده‌فرهنگی، نظریه پسران بزهکار کوهن، نظریه فرهنگ طبقه پایین میلر، نظریه فرصت افتراقی کلواردوا و هلین، (۴) نظریه‌های روان‌شناختی اجتماعی که شامل نظریه کنترل اجتماعی هیرشی، نظریه‌های یادگیری اجتماعی از جمله نظریه‌های هم‌نشینی افتراقی ساترلند و نظریه تقلید، نظریه کنش متقابل اجتماعی مانند نظریه برچسب زنی بکر و لمبرت و سرانجام نظریه‌های بیگانگی مانند نظریه مارکس، وبر، زیمل، فروم و سیمن می‌شود. (۵) نظریه‌های فمینیستی که شامل نظریه‌های مارکسیستی فمینیستی، فمینیسم رادیکال و فمینیسم سوسیالیستی می‌شود. در ادامه به این رویکردهای نظری کوتاه اشاره می‌شود.

برخی از آسیب‌شناسان اجتماعی بر این باورند که عوامل زیست‌شناختی مانند نقص جسمانی و وضعیت خاص ژنتیکی را باید علت کج روی اجتماعی دانست. از آن جمله می‌توان از سزار لمبروزو پزشک ایتالیایی نام برد که معتقد به وجود جرم طبیعی

یا مجرم بالفطره است. وی معتقد است که عوامل زیست‌شناختی مانند نقص جسمانی و وضعیت خاص ژنتیکی را باید علت کج روی اجتماعی دانست، لمبروزو ادعا کرد که اغلب جنایتکاران و کج روان اجتماعی در ساختمان بدن یا اعمال بدنی خود دارای نقایصی هستند. از این مقدمات نتیجه گرفت که میان نقص بدنی از یک سو و جنایت از سوی دیگر رابطه نزدیکی وجود دارد. این رویکرد نظری با مخالفت‌های جدی روبه رو شد. هانس آیزینگ نیز نظراتی نزدیک با لمبروزو دارد. او نیز توارث را عامل تأثیر گذار بر ارتکاب تبهکاری می‌داند، به نظر او انگیزه نخستین انسان، لذت جویی و درد گریزی است.

این انگیزه را نمی‌توان با مجازات قانونی مهار کرد، چرا که در بیشتر موارد لذت جویی نیازی آنی است، در حالی که مجازات با دیرکرد زمانی در انتظار فرد است. آیزینگ در ضمن مدعی است که بین ویژگی‌های شخصیتی چون برونگرایی و رفتار انحرافی رابطه وجود دارد. فرد برون‌گرا ماجراجو و مغرور است، سریعاً واکنش نشان می‌دهد، تمایل به پرخاشگری دارد، زود از کوره در می‌رود، احساسات وی در کنترلش نیست. او بدون تأمل و اندیشه عمل می‌کند. به نظر آیزینگ همه مردم در جایی میان درون گرایی و برونگرایی قرار دارند؛ اما نمونه رفتاری که امکان جنایت را افزایش می‌دهد از نوع برون‌گراست (احمدی، ۱۳۸۴).

نظریه‌های انحرافات اجتماعی نظیر آنومی دورکیم، مرتون و پارسونز و نظریه بوم‌شناختی پارک و برگس که با رویکرد وفاق اجتماعی به تبیین پدیده انحراف اجتماعی پرداخته‌اند. به حفظ وضع موجود باور داشته و جامعه را نظامی متشکل از اجزاء سازگار با یکدیگر و در حال نظم و تعادل می‌دانند. در این رویکرد، انحرافات اجتماعی در راستای برهم خوردن نظم و تعادل اجتماعی و به عنوان تهدیدی برای ثبات و دوام نظام اجتماعی مورد توجه قرار گرفته و برحسب نظم اجتماعی تبیین می‌شود (کسلر، ۱۳۹۱). نظریه آنومی دورکیم یکی از پرآوازه‌ترین نظریه‌های جامعه

شناسی کژ رفتاری و انواع صور نابهنجاری‌های اجتماعی است. به نظر دورکیم کژ رفتاری و بزهکاری یک واقعیت اجتماعی است و از این رو بهنجار است و نه نابهنجار؛ اما این امر در هر وضعیت اجتماعی درست نیست. جنایت در واقع تعیین کننده مرزهای وجدان اجتماعی و اخلاق جمعی است. بدین گونه جنایت با وجدان جمعی بستگی دارد. اگر وجدان جمعی دگرگون شود و تحول یابد مفهوم جنایت و بزهکاری نیز دگرگون می شود. بدین ترتیب بزهکاری با دگرگونی اجتماعی بستگی دارد و در مواردی دارای پیامدهای مناسب برای تحولات اجتماعی است. چه بسا که جنایتکاران امروز نوآوران و پیامبران فردا باشند (اشرف، ۱۳۵۴).

مرتون آنومی یا بی‌هنجاری‌ها را به فشاری اطلاق می‌کند که وقتی هنجارهای پذیرفته‌شده با واقعیت اجتماعی در ستیزند بر افراد وارد می‌آید. این ساختارهای اجتماعی هستند که انسان را زیر فشار می‌گذارند. نظریه فشار ساختاری رفتارهای انحرافی را نتیجه فشارهای جامعه می‌داند که بعضی مردم را وادار به کج روی می‌کند. در نظریه فشار ساختاری، مرتون بر این باور است که انحراف برای این پیش می‌آید که جامعه دست یابی به برخی هدف‌ها را تشویق می‌کند ولی وسایل ضروری برای رسیدن به این هدف‌ها را در اختیار همه اعضای جامعه قرار نمی‌دهد. در نتیجه برخی افراد یا باید هدف‌های خاصی را برای خود برگزینند و یا برای رسیدن به هدف‌هایی که فرهنگ جامعه شناسان تجویز کرده، از وسایل نامشروعی استفاده کنند. پارک و برگس در تبیین انحرافات اجتماعی بر متغیرهایی که با پدیده شهرنشینی ارتباط داشت نظیر زبان، قومیت، مهاجرت، حوزه‌های سکونت گاهی و تراکم جمعیت تمرکز کردند. جامعه شناسان مکتب شیکاگو از آغاز قرن بیستم برخی از رفتارهای انحرافی نظیر خودکشی، طلاق و فحشا را در شهر شیکاگو باهدف تأثیر عوال جمعیت شناختی مانند سن، بُعد خانوار، تراکم جمعیت و مهاجرت و عوامل بوم‌شناختی نظیر قومیت، نژاد و محل سکونت بر بی‌سازمانی اجتماعی تأکید نموده و جرم و بزهکاری را مطالعه

کردند. پارک بر این باور است که نواحی شهری از انگیزه‌ها و غرایز ساکنان ممانعت می‌کند و انحرافات اجتماعی راسبب می‌شود. سازمان فیزیکی شهر تأثیری عمیق بر الگوهای فرهنگی، اجتماعی زندگی شهری دارد. برگس بر اساس نظریه‌اش تحت عنوان الگوی نوع آرمانی از پنج منطقه سکونت گاهی نام می‌برد که عبارتند از تجاری، انتقالی، سکونت‌گاهی کارگران، سکونت‌گاهی طبقه متوسط و منطقه با کم‌ترین جرم. برگس معتقد بود که توسعه شهر همانند دواير متحدالمرکزی شکل می‌گیرد که در هریک از این دایره‌ها فعالیت خاص در جریان است (ستوده، ۱۳۸۵).

جرج ولد از صاحب نظران مکتب تضاد در دوره‌های اخیر معتقد است که بزهکاری محصول ستیز اجتماعی است. ولد تحت تأثیر زیمل در مورد کشاکش گروهی سعی در تبیین بزهکاری در وضعیت‌هایی دارد که نابرابری سیاسی و اجتماعی حاکم است (اشرف، ۱۳۵۵). ولد در نظریه خود توجه خاصی به موقعیت‌هایی نظیر جنگ، بزهکاری‌های ناشی از آن و یا بزهکاری‌های ناشی از اختلاف کارگر و کارفرما یا بزهکاری‌های ناشی از مخالفت با نظام موجود دارد (محسنی تبریزی، ۱۳۸۳). نظریه‌های فمینیستی به تمایز جنسیتی در رفتار انحرافی باور دارند. در چارچوب رویکرد فمینیستی نظام پدر سالاری بر جوامع بشری مسلط است. مردان در نظام پدر سالاری بر زنان تسلط دارند. اغلب فمینیست‌ها معتقدند که جنسیت بیش از آنکه پدیده‌ای ژنتیکی باشد، اجتماعی است (ستوده، ۱۳۸۵). براساس مطالعات و پژوهش‌های انجام گرفته در این حوزه که تعداد محدودی از آنها در پیشینه تحقیق بررسی شد و همچنین مبانی نظری پژوهش، اکنون می‌توان عواملی مانند جنسیت، پایگاه اجتماعی، ارتباط با همسالان، محل سکونت و نحوه گذراندن نوجوانان و جوانان به منزله متغیرهای مستقل بر آمادگی آنها برای ارتکاب اعمال خرابکاری طراحی شده است. این عوامل در واقع فرضیه‌های تحقیق هستند.

در علت شناسی موضوع می‌توان به دو مورد کلی اشاره داشت:

۱- عدم امکان تخلیه هیجانی در مردم.

۲- احساس تضاد و تعارض منافع با سیستم.

در مورد علت شماره یک باید عنوان داشت که همه افراد بشر نیاز دارند، تا در مواقعی هیجانات خود را تخلیه کنند همه ما نیاز داریم تا در مواقعی بلند بخندیم یا گریه کنیم، فریاد بکشیم و یا حتی برخی اعمالی را انجام دهیم که با سن و یا موقعیت اجتماعی مان سنخیت کامل نداشته باشد. مثلاً در سنین بزرگسالی شیطنت کنیم و یا خوراکی‌های کودکانه مصرف کنیم. این نیاز یک مورد کاملاً طبیعی و عمومی در بین همه افراد بشر است. به طور معمول نیز یا مواقعی پیش می‌آید تا بتوانیم این اعمال را انجام دهیم و یا مواقعی را پیش می‌آوریم تا بتوانیم برخی از این رفتارها را انجام دهیم. چرا که در هر صورت باید شرایطی موجود باشد تا این انرژی راهی برای تخلیه شدن داشته باشد.

حال هر چه سن فرد کم‌تر باشد میزان انرژی او بیشتر است به طوری که عنوان می‌شود انرژی یک کودک در سنین ۴ تا ۷ سالگی نزدیک به هفت برابر والدین خود است. و هر چه انرژی بیشتر باشد، برای تخلیه آن باید راه‌های بیشتر و متنوع‌تری را ایجاد کرد. برای کودکان بازی کردن یکی از مهم‌ترین راه‌های تخلیه هیجانی شمرده می‌شود که می‌تواند بسیاری از عواطف و هیجانات فرد را تخلیه کرده و او را به آرامش برساند این امر تا حدی در روان‌شناسی مورد توافق است که حتی بازی را نوعی درمان برای برخی ناراحتی‌های روانی کودکان می‌دانند. ولی آیا بزرگسالان نیز این موضوع را پذیرفته‌اند؟ آیا تا به حال پیش آمده است که به فرزندان خود راه‌ها و روش‌هایی را بیاموزیم تا با آن بتوانند انرژی خود را در مسیرهای مثبت مصرف کنند؟ آیا تا کنون به غیر از درس خواندن هیچ کار دیگری را از فرزندان خود خواسته‌ایم یا این که در تمامی طول روز آن‌ها را با واژه "نکن" از انجام کارها منع کرده‌ایم. جملاتی مانند نخند، شلوغ نکن، حرف نزن، صدا نکن، ندو، داد نزن، دست نزن، و ... را تا به حال

چند صدبار تکرار کرده‌ایم؟ اما از سویی دیگر آیا تاکنون هیچگاه حتی در شرایطی مطلوب از فرزند خود خواسته‌اید تا رفتاری را انجام دهد؟ رفتاری که کمی هیجان و یا شیطنت در آن باشد؟ آیا هیچگاه به او گفته‌اید که می‌تواند در این شرایط مشخص داد بزند؟ آب بازی کند؟ آتش روشن کند؟.

در عین حال، به طور مشخص می‌توان عوامل عمده زیر را به عنوان بسترها و زمینه‌های پیدایش وندالیسم و یاهر رفتار نابهنجار نام برد، عواملی که نقش بسیار تعیین کننده‌ای در پیدایی هر رفتاری، اعم از بهنجار و یا نابهنجار، ایفا می‌کند. در عین حال مهم ترین عامل یعنی خود فرد نیز نقش تعیین کننده‌ای در این زمینه بازی می‌کند. اجمالا، علل و عوامل پیدایش وندالیسم را می‌توان به سه دسته عمده تقسیم نمود:

* عوامل معطوف به شخصیت

* عوامل فردی

* عوامل اجتماعی

- عوامل شخصیتی

این دسته از عوامل معطوف به عدم تعادل روانی، شخصیتی و اختلال در سلوک و رفتار است که به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود: ویژگی‌های شخصیتی افراد وندال: بی‌قاعدگی رابطه میان فرد و جامعه و ارتکاب رفتارهای نابهنجار و خلاف مقررات اجتماعی است، ولی معمولاً از نظر مرتکب و عامل آن در اصل و یا در مواقعی خاص، این گونه رفتارها ناپسند شمرده نمی‌شود. افراد روان رنجور و روان پریش نسبت به ارزشها، هنجارها و مقررات اجتماعی بی‌تفاوت بوده و کمتر آنها را رعایت می‌کنند و موجب می‌شود که رعایت ارزشهای اخلاقی و هنجارها در جامعه و نزد سایر افراد زیر سوال رفته و آن را به پایین‌ترین سطح عمل تنزل دهد. برخی از مشخصه‌های بارز و برجسته شخصیتی این گونه افراد، خودمحوری، پرخاشگری، هنجارشکنی، فریبندگی ظاهری و عدم احساس مسئولیت می‌باشد. این گونه افراد به پیامد عمل خود

نمی‌اندیشند، در کارها خود بی‌پروا و بی ملاحظه هستند و در پند گرفتن از تجربیات، بسیار ضعیف بوده و در قضاوت‌های خود یک سویه می‌باشند. این نوع شخصیت‌ها عمدتاً از محیط اجتماع، خانه و مدرسه فرار کرده، پایبند قواعد، مقررات و هنجارهای اجتماعی نیستند و به دنبال هر چیزی می‌روند که جلب توجه کند. حتی در پوشش و سبک و شکل ظاهری خویش، به ویژه در شیوه لباس پوشیدن، آرایش مو و صورت به گونه‌ای که خلاف قاعده و خلاف سبک مرسوم سایر افراد اجتماع باشد، عمل می‌کنند تا جلب توجه نماید.

از دیگر مشکلات روحی- روانی که منجر به رفتارهای ضد اجتماعی می‌شود، می‌توان به ضعف عزت نفس، احساس کمتری، فقدان اعتماد به نفس، احساس عدم جذابیت، افسردگی شدید، شیدایی و اختلال خلقی اشاره نمود. چنین افرادی معمولاً مستعد انجام رفتارهای نسنجیده و انحرافی هستند.

عوامل فردی

افراد گاهی اوقات برای رسیدن به آمال و آرزوهای بلند و دست نیافتنی و مدینه فاضله‌ای که رسانه‌های ملی و یا ماهواره تبلیغ می‌کنند، مرتکب جرایم می‌شوند. گاهی اوقات هم ارتکاب جرایم را فقط یک کار تفننی و به عنوان گذران اوقات فراغت می‌دانند با اینکه ممکن است در خانه و محیط اطراف خود مشکل حادی هم نداشته باشند که آنان را مجبور به ارتکاب رفتار ناهنجار نماید، ولی فقط به خاطر اینکه در چند روز زندگی خوش باشند، دست به ارتکاب اعمال خلاف عرف و اجتماع می‌زنند. گاهی نیز افراد از نعمت خانواده و والدین عاطفی برخوردارند، اما به خاطر شکست در تحصیلات و ناتوانی در ادامه تحصیل، تحقیر معلمان و فشارهای بی‌مورد والدین مجبور می‌شوند خود را به گونه‌ای دیگر نشان دهند و به اصطلاح «خودی» نشان دهند و این از میل به استقلال طلبی، قدرت طلب و یا عافیت طلبی در افراد حکایت دارد که به دلیل عدم ارضای صحیح آن دست به ارتکاب اعمال ناشایست

می‌زنند. عده‌ای از افراد به دلیل روحیه تنوع طلبی آن دست به ارتکاب اعمال ناشایست می‌زنند. عده‌ای نیز به دلیل روحیه تنوع طلبی و زیاده خواهی و عدم تربیت صحیح و عدم هدایت درست این غریزه طبیعی، دست به اعمال تخریب‌گری می‌زنند. گاهی هم عده‌ای ممکن است دارای زندگی مرفه‌ای باشند و هیچ گونه کمبود مالی و عاطفی نداشته باشند، ولی به دلیل اینکه روحیه فاسدی دارند و به اصطلاح بی‌بندوبار و بی‌هویت‌اند و یا هدفی در زندگی ندارند میل به تخریب‌گری پیدا می‌کنند.

عوامل اجتماعی

در بررسی وندالیسم، به عنوان پدیده اجتماعی، به علل اجتماعی انحرافات می‌پردازیم. به هر حال عوامل متعددی در این زمینه نقش دارند که در اینجا به برخی از آن‌ها اشاره می‌گردد:

۱- عدم پایبندی خانواده‌ها به آموزه‌های دینی ۲- آشفتگی کانون خانواده ۳- طرد اجتماعی ۴- نوع شغل ۵- بیکاری و عدم اشتغال ۶- فقر و مشکلات معیشتی ۷- دوستان ناباب ۸- محیط ۹- فقر فرهنگی و تربیت نادرست ۱۰- رسانه ها و وسایل ارتباط جمعی

رسانه‌های دیداری، شنیداری و مکتوب می‌تواند از جمله مؤلفه‌های در خور توجه در ایجاد انگیزه روی آوردن افراد به سمت و سوی رفتار وندالی باشند. بررسی‌ها نشان داده‌اند در ظرف چند سال اخیر و در پی ورود برخی مطبوعات زرد (مبتذل، عامه پسند و جنجالی) به عرصه رسانه‌های کشور و استفاده این نشریات از عناوین جنجالی و هیجانی و همچنین بهره‌گیری از شخصیت‌های سینمایی و هنری و درج اخبار بی‌محتوا و توأم با بزرگنمایی، انعکاس بیش از حد اخبار و حوادث، توجه زیادی به مطالب مندرج در آنها جلب شده‌است. از سوی دیگر، پخش قابل توجهی از سریال‌های تلویزیونی، از طریق صداوسیما و یا شبکه‌های ماهواره‌ای خارجی، با مضامین زندگی‌های مجرد گونه غربی توأم با جذابیت، نشاط، رفاه، موفقیت و به‌طور کلی با

تصویر سازی مثبت از این نوع زندگی از هم گسیخته، نقش موثری در تقویت انگیزه، گریز از قید و بندهای خانوادگی و هنجارها، و ارتکاب رفتار وندالی ایفا کرده است. نقش رسانه جمعی، به ویژه ماهواره و اینترنت در رواج بی بندوباری اخلاقی، مقابله با هنجارهای اجتماعی، عدم پای بندی مذهبی و بلوغ زودرس نوجوانان در مسایل جنسی حایز اهمیت است.

ضرورت ایجاد نظم و امنیت و حضور پلیس: پلیس از منظر اجتماعی سازمانی برای حفظ امنیت، برقراری نظم و ضابط قوه قضائیه در برخورد با متخلفان و مجرمان می باشد و دولتها، سازمان پلیس خود را افزون به منظور امنیت و نظم بخشی، نماد و جلوه اقتدار و حیثیت در عرصه افکار عمومی و ناظران بیرونی می بینند پس پلیس باید در دولت مرن نقش خویش را در دوبره اقتدار و هویت مدنی و اجتماعی به صورت متوازن برقرار سازد، یعنی اقتدار پلیس در تامین نظم و استقرار و نگهداری امنیت به صورت متوازن برقرار سازد، یعنی اقتدار پلیس در تامین نظم و استقرار و نگهداری امنیت متجلی می شود. اقتدار پلیس می بایست متناسب با شرایط جامعه و اهداف ارزشهای نظام تغییر شکل یافته و ابزارهای جدیدی در اختیار آن قرار گیرد.

پلیس به مثابه یکی از سازمانها و نهادهای اجتماعی، جایگاهی ویژه و منحصر به فرد در ایجاد نظم و انتظام امور جامعه و حفظ امنیت آن دارد. بی توجهی پلیس به تغییرات یاد شده و عدم انطباق با آن، موجب ناکارآمدی آن در شرایط جدید گردیده و می تواند امنیت اجتماعی را به عنوان اولین و ضروری ترین نیاز اساسی انسانها و جوامع تحت تاثیر قرار دهد. نظم مشهود سنگ بنای ادراک آن و احساس آرامش و آسایش عمومی است و نیروی انتظامی به عنوان بخشی از حاکمیت موظف است که از همه توانها و ظرفیتهای موجود کشور در راستای برقراری و حفظ نظم و امنیت استفاده نماید و ضمن باز تعریفی مفاهیم بنیادی نظم و امنیت با بینشی مبتنی بر مدیریت و تفکر راهبردی و جامعه شناسی نظم و تحول به بازمهندسی جدید مجموعه پرداخته و با اتخاذ

نگرشی ایجابی، جامعه محور و مبتنی بر پیشگیری و کنترل اجتماعی - انتظامی به نهادهای سازنده نظیر همت گماشته و با استفاده از ارتباط، هماهنگی و تعامل با تمامی سازمان‌ها، نهادها، تشکلهای و مجموعه‌ها و اقشار مختلف اجتماعی به صورت منطقی و همه جانبه در ایجاد نظم و امنیت، انتظام بخشیدن به امور جامعه به عنوان ناظم اجتماعی در خدمت همه بخش‌های جامعه باشد.

هر سازمانی بر مبنای هدفی به وجود می‌آید که این هدف از یک طرف نشان دهنده وظایف و اموری است که سازمان مورد نظر باید انجام دهد و از طرف دیگر تعیین کننده وظایف سازمان مذکور و مسئولیت و اختیارات آن با سایر دستگاه‌ها و سازمان‌ها می‌باشد. بر اساس ماده ۳ قانون نیروی انتظامی، هدف از تشکیل نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، استقرار اسلامی نظم و امنیت و تأمین آسایش عمومی و فردی و نگهبانی و پاسداری از دستاوردهای انقلاب در چارچوب این قانون در قلمرو کشور جمهوری اسلامی ایران است.

به طور کلی امنیت، احساس ثبات در نوع حقوق و تکالیفی است که هر انسان نسبت به دیگران و محیط پیرامونش دارد و همچنین اطمینان از وجود، حفظ و اجرای آن حقوق و تکالیف. به بیان دیگر، کسی احساس امنیت می‌کند که نسبت به این مفهوم، آسوده خاطر باشد که از نظر حقوقی، چیزی که وی به عنوان قاعده اخلاقی نسبت به خودش شناسایی کرده است از طرف دیگران هم معتبر شمرده می‌شود و مورد احترام قرار می‌گیرد. باید توجه داشت که عوامل متعددی در تأمین امنیت عمومی موثر است و تأمین آن از طریق پلیس (نیروی انتظامی) امکان‌پذیر است (علی آبادی، ۱۳۸۱). عوامل مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، کالبدی و سیاسی در تأمین امنیت تأثیر گذار می‌باشند. با پیش آمدن بحث امنیت در شهرها خود به خود ذهن‌ها به سوی نیروهای خارج از گروه‌های اجتماعی که از بیرون آنها را کنترل می‌کنند - مانند پلیس - متمایل می‌شود. در بحث امنیت اجتماعی در شهر، علاوه بر استفاده از این نیروها می‌بایست، تأکید بر

نیروهایی که از درون جامعه بر می‌خیزد و در حیطه شهر سازی به عنوان چشم‌های خیابان معروف هستند، از وقوع جرم جلوگیری نموده و فضاهای غیر قابل دفاع را به فضاهای قابل دفاع شهری مبدل کرد. در دیدگاه سنتی جرم شناسی، حفظ امنیت اجتماعی شهر از طریق حضور نیروهای بیرونی ناظر بر جامعه به وجود می‌آید یعنی هر چقدر که پلیس و حضور نیروهای انتظامی بیشتر باشد و دادگاهی نیز باشد که متخلفان را سخت‌ترین شرایط مجازات کند، امنیت در شهر بهتر برقرار می‌شود. با این دیدگاه نقش اصلی در تامین امنیت برعهده نیروهای پلیسی خواهد بود. مقوله امنیت به‌عنوان یکی از نیازهای ضروری تداوم حیات جمعی بشر شناخته شده گر چه با بکارگیری نیروی فیزیکی و تأسیس نهادهای متولی این امر تا حدودی دغدغه فقدان آرامش و نا امنی از جوامع انسانی رخت بر بسته است اما آسیب‌پذیری و شکنندگی امنیت، همواره نیاز به وجود سازکار تضمین‌کننده حداکثری این مقوله را ایجاب می‌کند.

مقوله نظم و امنیت اجتماعی از جمله مباحثی است که در طبقه بندی موضوعات جامعه‌شناختی نقطه مقابل جامعه‌شناسی تغییرات اجتماعی قرار می‌گیرد. در مفهوم سنتی و سخت‌افزار امنیت، برقراری ثبات و جلوگیری از تنش‌های اجتماعی از طریق تقویت هر چه بیشتر بنیه نظامی و سازوکارهای بیرونی در دستور کار قرار دارد. در این راستا، سعی دولت به عنوان متولی رسمی امنیت جامعه بر آن است که با جذب سرمایه‌های داخلی و جلب همکاری طبقات و اقشار خاص از طریق بالا بردن سطح آموزش و ارتقا کیفیت ابزارهای نظامی در برابر توطئه‌های احتمالی و عوامل برهم زننده ثبات و آرامش عمومی مجهز و آماده مقابله نماید. در این نگرش وظیفه تامین و تضمین امنیت جامعه به صورت یک وظیفه به عهده پلیس است. امروزه ضرورت و اهمیت امنیت در حوزه‌های مختلف بر کسی پوشیده نیست.

فرضیه‌های پژوهش

۱- بین عوامل فردی و رفتارهای وندالیستی رابطه معنی‌داری وجود دارد.

- ۱/۱- بین جنسیت و رفتارهای نندالیستی رابطه معنی داری وجود دارد.
- ۲- بین عوامل اقتصادی و رفتارهای نندالیستی رابطه معنی داری وجود دارد.
- ۲/۱- بین نوع سکونت و رفتارهای نندالیستی رابطه معنی داری وجود دارد.
- ۳- بین عوامل اجتماعی دارد و رفتارهای نندالیستی رابطه معنی داری وجود دارد.
- ۳/۱- بین نحوه گذراندن اوقات فراغت و رفتارهای نندالیستی رابطه معنی داری وجود دارد.
- ۳/۲- بین ارتباط با گروه همسالان و رفتارهای نندالیستی رابطه معنی داری وجود دارد.
- ۳/۳- بین محل سکونت و رفتارهای نندالیستی رابطه معنی داری وجود دارد.
- ۴- بین پایگاه اجتماعی - اقتصادی و رفتارهای نندالیستی رابطه معنی داری وجود دارد.

متغیرهای تحقیق

متغیر وابسته: گرایش به رفتار تخریب گرانه. رفتار تخریب گرانه: رفتار و روحیه‌هایی که تمایل به نابود کردن اموال و وسایل عمومی و آثار هنری و چیزهای زیبا دارد. تخریب‌گرایی را مجاز به تخریب آثار هنری نیز به کار می‌برند (ژانورن، ۱۳۶۷).

متغیرهای مستقل: عوامل اجتماعی (نحوه گذراندن اوقات فراغت، تحصیلات والدین، نوع شغل، ارتباط با گروه همسالان)، عوامل اقتصادی (درآمد والدین، نوع سکونت)، عوامل فردی (جنسیت)، پایگاه اجتماعی - اقتصادی.

جامعه آماری کلیه نوجوان و جوانان استان همدان ۵۰۰ نفر رابعنوان نمونه تحقیق در نظر گرفته‌ایم. لازم به ذکر است که نمونه براساس فرمول عملی کوکران تعیین گردید.

روش‌شناسی پژوهش

در این پژوهش با توجه به آثار تئوریک در حوزه موضوع تخریب‌گرایی، از روش پیمایشی استفاده گردیده است.

توصیف و تحلیل یافته‌های پژوهش

الف) روش‌های آماری

قسمت توصیف داده‌ها و اطلاعات گردآوری شده، روش‌هایی که بر حسب ویژگی‌های آنها در فرضیه‌ها، مورد استفاده قرار گرفته‌اند عبارتند از جدول توزیع فراوانی، درصد و...

ب) روش‌های آمار استنباطی

در این بخش باتوجه به مفروضه‌های مناسب، فرضیه‌های تحقیق استنباطی آماده‌ای از تی‌استودنت (t) برای تحلیل میزان گرایش وندالیستی و همچنین از آماده‌کای اسکوتر (t) برای پی بردن به وجود ارتباط میان متغیرهای تحقیق (مستقل) بامتغیر وابسته می‌پردازیم.

آزمون فرضیات تحقیق

ردیف	مفروضه	سطح معنی داری	همبستگی	درجه آزادی	نمونه	ارزش	آزمون
۱	نحوه گذراندن اوقات فراغت	۰/۰۰۱	۰/۰۹۱	۴	۵۰۰	۱۷/۲۱۳	کی دو (X ²) ضریب همبستگی کرامر=۰/۱۷۴
۲	ارتباط با همسالان	٪۰۰	٪۳۴۲	۲	۵۰۰	۲۰/۳۳۰	کی دو (X ²) ضریب همبستگی کرامر ضریب همبستگی کرامر=٪۱۱۱
۳	محل سکونت	٪۰۰۲	٪۱۰۰	۱	۵۰۰	۱۶/۴۰۰	کی دو (X ²) ضریب همبستگی کرامر=٪۱۹۱
۴	جنسیت	٪۰۰۰	٪۶۸	۱	۵۰۰	۱۹/۰۴۹	کی دو (X ²) ضریب همبستگی کرامر=٪۱۶۱
۵	پایگاه اجتماعی	٪۰۰۰	٪۱۰۰	۵	۵۰۰	۳۳/۰۰۰	کی دو (X ²) ضریب همبستگی کرامر=٪۱۶۴

تحلیل عوامل اجتماعی

در تحلیل جدول بالا مشاهده می‌شود که میان نحوه گذراندن اوقات فراغت و گرایش افراد به رفتارهای تخریب‌گرانه رابطه وجود دارد و با توجه به ۵٪ احتمال خطا (q) و ۹۵٪ اطمینان (p) می‌توان با قاطعیت کامل تحقیق را پذیرفت. همچنین با توجه به شدت سختی رابطه این دو متغیر توسط آماره ضریب همبستگی کرامر می‌توان گفت: که دو متغیر مورد ذکر از رابطه قوی برخوردار می‌باشد (رابطه معنی‌دار می‌باشد و شدت معنی‌داری روابط نیز بالا می‌باشد).

میان ارتباط با گروه همسالان و گرایش دانش‌آموزان به رفتارهای تخریب‌گرانه رابطه وجود دارد و با توجه به ۵٪ احتمال خطا و ۹۵٪ اطمینان می‌توان با قاطعیت کامل فرض تحقیق را پذیرفت همچنین با شدت سنجی رابطه این دو متغیر توسط آمار ضریب همبستگی کرامر می‌توان گفت که دو متغیر مورد ذکر از رابطه قوی برخوردار می‌باشد.

میان نوع سکونت و گرایش دانش‌آموزان به رفتارهای تخریب‌گرانه رابطه وجود دارد و با توجه به ۵٪ احتمال خطا و ۹۵٪ اطمینان می‌توان با قاطعیت کامل فرض تحقیق را پذیرفت.

تحلیل عوامل فردی

میان جنسیت افراد و گرایش به رفتارهای تخریب‌گرانه تفاوت معنی‌داری وجود دارد و با توجه به ۵٪ احتمال خطا (q) و ۹۵٪ اطمینان (p) می‌توان با قاطعیت کامل فرض تحقیق را پذیرفت همچنین با توجه به شدت سنجی رابطه این دو متغیر مورد ذکر از رابطه قوی برخوردار می‌باشد.

تحلیل پایگاه اجتماعی

پایگاه اجتماعی، اقتصادی افراد و رابطه با تخریب‌گرایی

میان پایگاه اجتماعی اقتصادی افراد و گرایش به رفتارهای تخریب گرانه رابطه وجود دارد و باتوجه به ۰.۵٪ احتمال خطا (q) و ۹۵٪ اطمینان (p) می توان با قاطعیت کامل فرض تحقیق را پذیرفت.

نتیجه گیری

براساس نتایج به دست آمده رفتار وندالیستی به مثابه عمل و کنش تخریبی، ریشه در مسائل گوناگون دارد که برخی از دلایل آن مربوط به شرایط و عوامل خانوادگی (حجم بالای بُعد خانوار، اختلاف زیاد در بین اعضای خانوار، رفتار نامناسب والدین با فرزندان و...)، شرایط نامساعد محیطی از یک سو و ویژگی های فردی از سوی دیگر است. این عوامل و ارتباط بین آنها بوده است که این خود مستلزم بکارگیری راه حل های مختلف و متنوعی است که می باید همزمان، باهم و به طور پایدار صورت گیرد. در مورد عوامل اجتماعی در این تحقیق چون پاتریس ژانورن ۱۳۶۷، بررسی خرابکاری در کالیفرنیا و لس آنجلس ۱۹۸۷ و پیمایش دولتی ابن ۱۹۹۵ بطور کلی از میان انواع فعالیت های مرتبط با اوقات فراغت (تماشای تلویزیون ۵۰٪، مطالعه ۹٪، بودن با همسالان ۱۱٪، سینما ۵٪، پرسه زدن در خیابان و پارک ۲۵٪) برنامه افراد را پر می نماید اما افرادی در این میان دست به رفتاری وندالیستی می زنند. که اغلب وقتشان را در خیابانها مشغول پرسه زدن هستند. در مقابل افرادی که غیر وندال بوده اند ۳۶٪ پایین تر از گروه وندال هستند.

در مبحث فردی نیز نظریه زیستی کژروی، به بررسی انواعی از علل کجروی، از جمله آسیب پذیرهای ژنتیک، نارسایی های جسمی و... می پردازد که می تواند زمینه ساز زیستی این گونه رفتارها باشد. این تبیین ها، متغیرهای جسمی و زیستی را عامل پیدایش کجروی می شمارند. برای نمونه، نقص جسمانی، عیوب ظاهری اندام، ساختمان مجسمه، ناهنجاری های کروموزومی وضعیت خاص ژنها، جنس، نوع خون،... وحتی نژاد در اغلب کجروی محسوب می دارند. همچنین مواردی در سخنان

بقراط، جالینوس ولومبرزو به وفور دیده میشود (سلیمی، ۱۳۸۰). افزون بر این در میان نتایج اخیر (ریزمن) یافته‌هایی وجود دارد، حاکی از آن که می‌توان نوع کالبد را با رفتارهای پرخاشگرانه مرتبط دانست.

اما نظریه ستیز فرهنگی علل جرم جوانان را در برخی مناطق شهری بزرگ، تحرک زیاد جمعیت و فقدان وحدت فرهنگی بین آحاد مردم می‌داند. اعضای گروه از ریشه‌های قومی و نژاد مختلفی هستند و قوائد و اصول رفتاری آنان با آنچه در مدارس تبلیغ می‌شود و نمایندگان اجتماعی توصیه می‌کنند مغایرت دارد جوان در چنین حالتی درمانده که کدام قانده اصل را رفتار خود قرار دهد وجود مدلهای متناقض و ناهماهنگ مانع قبول آنها می‌شود و جوان هیچ قانده‌ای را احترام نمی‌کند و درونی نمی‌سازد و چنین وضعی زمینه بد رفتاری و بزهکاری جوان را فراهم می‌کند (سناوت، ۱۳۷۳).

در بحث اقتصادی و اجتماعی (پایگاه) نیز کوهن معتقد است که «آنچه جوان را به سوی خرده فرهنگ بزهکاری سوق می‌دهد شکل کسب پایگاه اجتماعی است که در اصل ارزشهای جامعه به‌هنجار را برای جوان پدید می‌آورد وقتی جامعه انتظارات واحدی از جوانان دارد که توانایی‌های برای پاسخ یکسان نیست، آنها که توانایی پاسخ را دارند درست رفتار و کسانی که آن معیارها را مانع ارتقاء خود می‌بینند کج رفتار می‌شوند (سلیمی، ۱۳۸۰).

اینکه پیش شرط‌های اجتماعی و روان‌شناختی تاچه حد بر فعالیت و رفتار اجتماعی افراد تاثیر می‌گذارند تا حدود زیادی به محیط‌های اجتماعی که شامل نهادها و ساختارهای اجتماعی، الگوهای اعتقادی و ارزش‌های فرهنگی و سیاسی بستگی دارد. این سه دسته متغیرهای (نیروی اجتماعی، تفاوت‌های شخصیتی و محیط‌های اجتماعی) به شدت مرتبط و به هم آمیخته‌اند و هر متغیری در هر یک از آنها به کنش

ورفتارهای آدمی تاثیر می‌گذارد و هر عقلی که فقط مبتنی بر یکی از آنها باشد، خام و گمراه کننده است.

پیشنهادات

تجربیات جهانی جلوگیری از وندالیسم نیز نشان می‌دهد که دستگیری و مجازات و ندال‌ها موجب توقف اعمال وندالیستی آنها در دراز مدت نمی‌شود، بلکه انحراف انگیزه‌های آنها به سایر فعالیت‌ها و رفتارهای تفریحی است که تأثیر بسیار زیادی در کاهش فعالیت‌های تخریبی دارد. بنابراین آنچه در این بین دارای اهمیت زیادی است، ارائه برنامه‌های آموزشی در زمینه جایگزینی و انحراف انگیزه تفریح و سرگرمی افراد از وندالیسم به سایر فعالیت‌های تفریحی از یک سو و توجیه این افراد به خطرناک بودن عمل وندالیستی به منزله فعالیت‌های تفریحی از سوی دیگر است. برای نیل به این هدف، می‌توان به شیوه‌های مختلف عمل کرد، این طریق در شیوه‌ها را می‌توان در دو بخش اصلی دنبال نمود. بخش نخست، برنامه‌های آموزشی رسمی موجود در کشور است که شامل مدارس و مهد کودک و پیش دبستانی‌ها است و بخش دوم آموزش از طریق وسایل ارتباط جمعی از جمله رادیو، تلویزیون و مطبوعات، برگزاری جلسات توجیهی، سخنرانی و... است. اولین گام به منظور آموزش رسمی تهیه یک سری مواد آموزشی مناسب برای کودکان در مهد کودک و مدارس است. مهد کودک‌ها و آمادگی‌ها که تاثیر زیادی در درونی کردن هنجارهای اجتماعی در اوایل کودکی دارند، می‌توانند به کمک برنامه‌های نمایشی یا بازی‌های کودکانه، سرود و همچنین نصیحت‌های کودکانه اینگونه اعمال را منع و آنها را از رفتارهای ناپسند جلوه داد. پیشنهاداتی که جهت کاهش این پدیده اجتماعی ارائه داد عبارتند:

* شکل فیزیکی مناسب و در نظر گرفتن استحکام (به لحاظ عدم امکان تخریب وسایل، امکانات و اماکن عمومی در این رابطه به پژوهش‌ها و آزمایش‌های آلن و گرین

برگر در سال ۱۳۸۷ در رتردام می‌توان اشاره نمود، استفاده از ماده و مصالحی که کمتر و دیرتر آسیب می‌بیند).

* توجه به امور زیبا شناسی در ساخت اموال واحداث اماکن عمومی و بهبود و اصلاح محیط زیست و زیبا سازی، وندالها را از دست زدن به خرابکاری منصرف می‌کنند و می‌تواند به عنوان راه حلی مناسب برای مقابله با وندالیسم بکار آید، چرا که فرد از تخریب وسایل صرف نظر می‌نماید .

* بوجود آوردن زمینه‌هایی برای مشارکت مردم در حل مشکل وندالیسم، بعنوان مثال در سوئد دانش آموزان مدارس را طی برنامه‌ای به نظافت وسایل و اماکن عمومی دعوت کردند و به آنها دستمزد نیز داده شد، در انجام این فعالیت‌ها رسانه‌های گروهی نیز مشارکت‌های فعالی را از خود نشان داده‌اند.

* نظارت اجتماعی (کنترل اجتماعی رسمی و غیر رسمی) از جمله راه‌حل‌های دیگر مقابله با وندالیسم در برخی کشورها، استفاده از نیروی نظارت اجتماعی (کنترل اجتماعی) رسمی مانند ابزارهای قانونی و پلیس و کنترل غیر رسمی مانند ابزارهای اخلاقی، ارزشی و فرهنگی) می‌باشد.

* ایجاد فضاهایی در داخل شهر برای به کار گرفتن خلاقیت جوانان و نوجوانان است. متخصصان شهری بسیاری از کشورهای توسعه یافته با به کار گرفتن تکنولوژی نوین، فضای مجازی در مکان‌های خاص شهری ایجاد کرده‌اند تا جوانان و نوجوانان بتوانند عقده‌ها و بعضاً خلاقیت‌های هنری خود را از این طریق تخلیه کرده یا پرورش دهند.

* از جمله مهم‌ترین راهکارهای ارائه شده در این زمینه می‌توان به آموزش عمومی و اطلاع رسانی اشاره کرد اینکه چرا و چگونه این معضل شکل می‌گیرد و چه میزان از منابع مالی را به خود اختصاص می‌دهد.

*تامین امنیت در شهر را نباید فقط از نیروی انتظامی توقع داشت، بلکه کلیه نهادها و آحاد شهروندان در ایجاد، حفظ و نگهداری امنیت سهیم هستند و می‌توانند محیط را تحت کنترل اجتماعی قرار دهند.

*استاندارد ثابتی برای امنیت اجتماعی در شهر وجود ندارد، چرا که با تحولات زندگی شهرنشینی، احساس امنیت تفاوت می‌کند، و مستلزم شرایط جدیدی است برای بالا بردن احساس امنیت، باید به تناسب استانداردهای ایمنی و امنیت نیز تغییر کند.

منابع

- ۱- آریانپورکاشانی، عباس. (۱۳۷۳). فرهنگ کامل انگلیسی به فارسی جلد دوم، انتشارات نوبهار.
- ۲- احمدی علی آبادی، کاوه. (۱۳۸۲). وندالیسم، روزنامه ایران، شماره ۱۶، ۲۴۵۵ اردیبهشت.
- ۳- اسمیت دیویدام، کیفیت زندگی، رفاه اجتماعی و عدالت اجتماعی، (ترجمه حسین حاتمی نژاد)، ماهنامه اطلاعات سیاسی-اقتصادی، شماره ۱۸۶-۱۸۵.
- ۴- بدرا، لوک، ژوزه، لامارش، لوک. (۱۳۸۰). روانشناسی اجتماعی (ترجمه حمزه گنجی)، نشر ساوالان.
- ۵- برکووتیز، لئونارد. (۱۳۷۲). روانشناسی (ترجمه محمدحسین فرجاد، عباس محمدی)، اساطیر ۱۴۷.
- ۶- پور افکاری، نصران. (۱۳۷۰). فرهنگ جامع روانشناسی، روانپزشکی، انگلیسی به فارسی جلد دوم، بیتا، انتشارات نوبهار.
- ۷- تنهایی، ابوالحسن. (۱۳۷۹). نظریه های جامعه شناسی، انتشارات دانشگاه پیام نور.
- ۸- توسلی، غلامعباس. (۱۳۷۸). جامعه شناسی شهری، انتشارات دانشگاه پیام نور.
- ۹- ژانورن، پاتریس. (۱۳۶۷). وندالیسم: بیماری جهان خرابکاری، ترجمه فرخ ماهان، مجله دانشمند، شماره ۲۹۶، ۱۳۶۷، شماره ۶.
- ۱۰- رتیزر، جورج. (۱۳۷۹). نظریه جامعه شناسی در دوران معاصر (ترجمه محسن ثلاثی)، انتشارات علمی

- ۱۱- روشه، گی (۱۳۷۴). مقدمه ای بر جامعه شناسی عمومی، جلد اول کنش اجتماعی، ترجمه هما زنجانی زاده، انتشارات دانشگاه فردوسی.
- ۱۲- رمضانی، ناصر (۱۳۷۵). عوامل موثر در رفتار وندالیستی دانش آموزان مدارس حاشیه ریل-پایان نامه کارشناس جامعه شناسی دانشگاه آزاد اسلامی.
- ۱۳- ستوده، هدایت (۱۳۸۰). آسیب شناسی اجتماعی، نشر آوای نور.
- ۱۴- سخاوت، جعفر (۱۳۷۹). جامعه شناسی انحرافات اجتماعی، انتشارات دانشگاه پیام نور.
- ۱۵- سخاوت، جعفر (۱۳۷۳). جزوه آسیب شناسی اجتماعی، بیتا، انتشارات دانشگاه علوم اجتماعی دانشگاه تهران.
- ۱۶- سلیمی علی، داوری محمد (۱۳۸۰). جامعه شناسی کجروی، زیر نظر غلامعلی اورعی، انتشارات پژوهشکده حوزه و دانشگاه.
- ۱۷- شوانتیکن، ویلنژان (۱۳۸۱). وندالیسم در فضای عمومی و حمل نقل شهری، مجله شهرداریها، شماره ۴۱.
- ۱۸- شیخی، محمد تقی (۱۳۷۸). جامعه شناسی شهری، نشر نور گیتی.
- ۱۹- محسنی علی جان (۱۳۸۲). تخریب گرایی: عوامل موثر بر پیدایش رفتار وندالیستی، بینا.
- ۲۰- محسنی تبریزی، علیرضا (۱۳۷۹). مبانی نظری و تجربی وندالیسم مروری بر یافته‌های یک تحقیق، نامه علوم اجتماعی، شماره ۱۶.
- ۲۱- فرجاد محمد حسین (۱۳۷۸). آسیب شناسی اجتماعی و جامعه شناسی انحرافات، انتشارات بدر.
- ۲۲- کاپلان، هارولد، سارو کبنیامین (۱۳۷۹). خلاصه روانپزشکی علوم رفتاری - روانپزشکی بالینی جلد اول ناشر شهر آفتاب.
- ۲۳- کاظمی پور، شهلا (۱۳۷۸) الگویی در تعیین پایگاه اقتصادی، اجتماعی افراد، نامه علوم اجتماعی، شماره ۱۴.
- ۲۴- کریمی، یوسف (۱۳۸۰). روانشناسی اجتماعی، نظریه ها، مفاهیم و کاربردها، نشر ارسباران.
- ۲۵- کوئن، بروس (۱۳۷۰). درآمدی بر جامعه شناسی، (ترجمه محسن ثلاثی)، نشر توتیا.